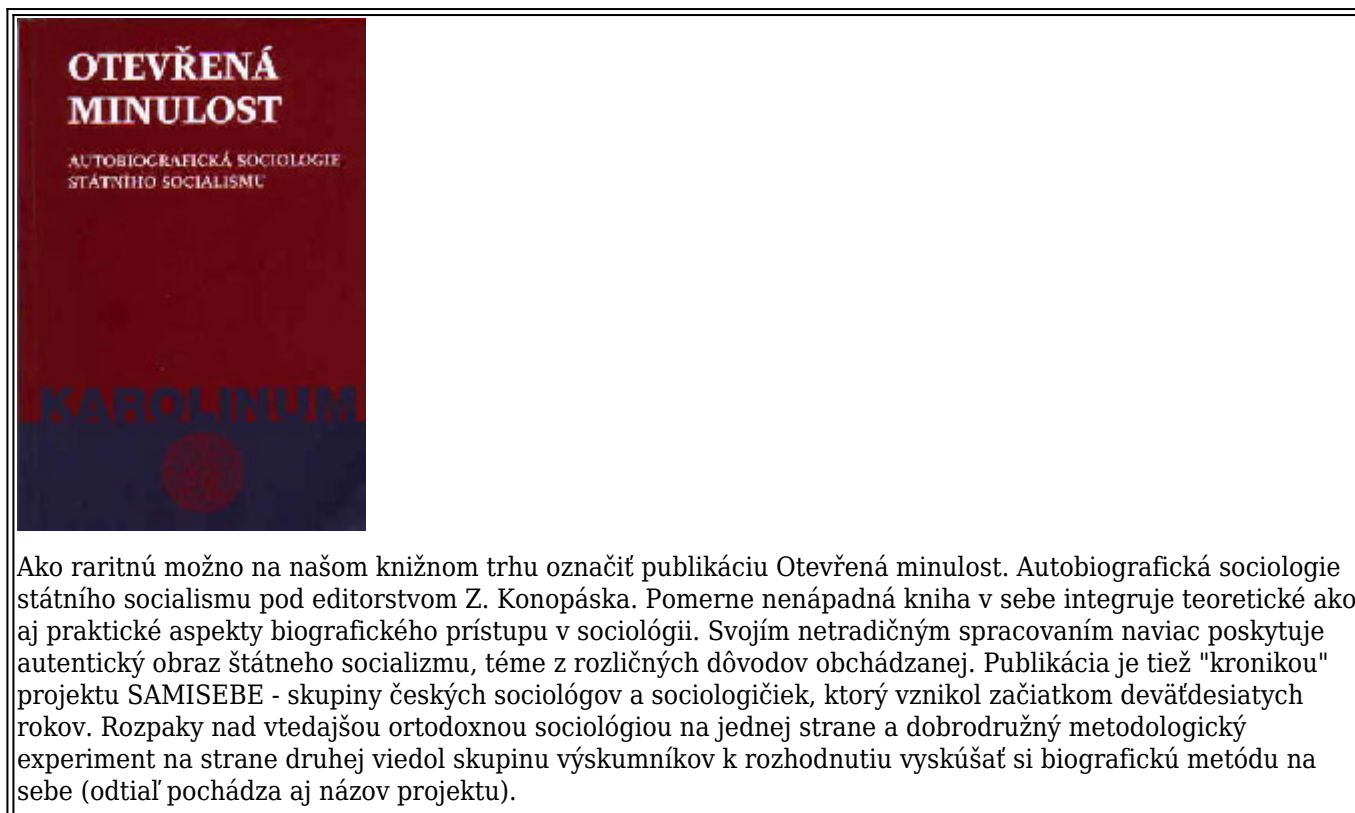

**Zdeněk Konopásek (Ed.): Otevřená minulost. Autobiografická sociologie
státního socialismu. Karolinum, Praha, 1999, 371 s.**

Michal Kentoš, kentos@saske.sk

Ako raritnú možno na našom knižnom trhu označiť publikáciu Otevřená minulost. Autobiografická sociologie státního socialismu pod editorstvom Z. Konopáska. Pomerne nenápadná kniha v sebe integruje teoretické ako aj praktické aspekty biografického prístupu v sociológii. Svojím netradičným spracovaním navyše poskytuje autentický obraz štátneho socializmu, téme z rozličných dôvodov obchádzanej. Publikácia je tiež "kronikou" projektu SAMISEBE - skupiny českých sociológov a sociologičiek, ktorý vznikol začiatkom deväťdesiatych rokov. Rozpaky nad vtedajšou ortodoxnou sociológiou na jednej strane a dobrodružný metodologický experiment na strane druhej viedol skupinu výskumníkov k rozhodnutiu vyskúšať si biografickú metódu na sebe (odtiaľ pochádza aj názov projektu).

V tomto duchu pojednáva editor o začiatkoch celého projektu ako aj o samotných účastníkoch v prvej časti publikácie nazvanej prológ. Zaujímavým sa javí vcelku príjemné predstavenie jednotlivých aktérov projektu, kde na veľmi malom priestore dávajú čitateľovi nahliadnúť do svojich životných osudov. V tejto časti tiež autor popisuje ako sa na projekte pracovalo, ale aj akým problémom museli aktéri čeliť.

Jadro knihy je rozdelené do troch samostatných častí, z ktorých prvá obsahuje príspevky z medzinárodného workshopu, ktorý z projektu vzišiel. Ide o časť, ktorá je venovaná hosťom - prispievateľom. Tvoria ju päť príspevkov, reflektujúcich súčasné teoretické a metodologické prístupy k biografickej metóde.

Bill Jordan sa v svojej kapitole zameriava na interakciu počas autobiografického interview. Zdôrazňuje mocenskú povahu vzťahov v rámci interview, kde sa rozprávač snaží ponúknuť relevantnú verziu svojho príbehu a naopak výskumník sa musí brániť vplyvu mobilizácie vlastnej biografie.

Radikálne konštruktivistický prístup prezentuje Ilka Arminen. Rozprávanie životných príbehov

interpretuje ako etno - metódu pre štruktúrovanie a pochopenie sociálnej reality. Štruktúry pritom nechápe ako stabilné, ale ako prostriedok pre aktiváciu životných pravidiel jednotlivca.

Re - konštrukciou totalitnej minulosti postkomunistických krajín sa zaoberá Molly Andrews. Súvisí to najmä s morálnym obratom pri hodnotení totalitnej minulosti v autobiografických rozprávaniach a hľadaním vlastnej identity. Pritom nie je jednoduché odpovedať na otázky: "kým som bol vtedy, kým som dnes a kým si dnes myslím, že som vtedy bol?"

Odlíšnym spôsobom radikalizuje biografickú metódu Gabriela Ricciardi. Z pozície feminizmu poukazuje na ostré prelínanie osobného a verejného prezentovania v autobiografiách. Jedinečný životný príbeh jednotlivca v sebe implicitne nesie znaky ostatných životných histórií a stáva sa tak politickým obrazom spoločnosti.

Prvú časť publikácie uzatvára John Raphael Staude, kde poukazuje a následne zaujímavými príkladmi vyvracia stereotypy a predstavy spoločnosti o starnutí. Veľmi pôsobivým je záverečné biografické rozprávanie o sebe a svojej rodine.

Druhú kapitolu tvoria autobiografické štúdie a záznamy jednotlivých účastníkov projektu. Ide o päť príspevkov líšiacich sa tak štýlovo ako aj žánrovo s rozličnými pohľadmi do vlastnej biografie ale aj histórie samotného projektu SAMISEBE. Tak sa môžeme zoznámiť s genézou a interpretáciou projektu očami Miroslava Dismana. Potulkami po vlastnej i nevlastnej totalitnej minulosti Josefa Alana, ale aj zaujímavým rozprávaním Olgy Šmídovej o bývaní počas komunizmu. Jiří Kabele približuje transformáciu spoločnosti v interpretáciách sociológov a nakoniec Zdeněk Konopásek uvažuje o poslaní celého projektu a sociológie. Druhá kapitola tiež poskytuje neopakovateľné autobiografické spovede sprevádzané precíznym sociologickým komentárom, ich vzájomné prekrývanie, ale aj ich nevedomé a spontánne rozlišovanie.

Tretia časť knihy obsahuje ukážky jednotlivých životopisných príbehov. Ide o osem pasáží, z ktorých každá je venovaná jednému účastníkovi projektu. Čitateľ sa má tak možnosť zoznámiť s biografickým materiálom, ktorý aktéri vyprodukovali a navyiac ho spoločne spracovali. Opäť sa tak naskytá možnosť nazerať na jednotlivé ukážky očami rozprávača a výskumníka zároveň.

Publikáciu preto hodnotím ako ucelený zdroj súčasnej autobiografickej sociológie v našich krajinách, popri tom však poskytuje praktické poznatky o biografickej metóde aj pre odborníkov iných disciplín, ktorý sa neboja prekročiť hranice vlastného odboru. Nemenej dôležitým je jej prínos v oblasti poznávania "každodennosti" komunistického režimu, ktoré často krát považujeme za samozrejme, navyiac poskytuje dobový obraz našej nedávnej histórie. Napokon môže táto kniha slúžiť ako autobiografická inšpirácia pre všetkých, ktorí sa odvážia vstúpiť do vlastnej minulosti.